

Jan Jachym

„Życie religijne w Biblii”, red,. G.
Witaszek, Lublin 1999 : [recenzja]

Łódzkie Studia Teologiczne 9, 352-353

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Trzecią część zamyka rozdział V o obyczajowości życia wspólnotowego. Na kanwie kalendarza żydowskiego ks. A. Paciorek opisuje święta kultyczne i sposoby ich celebrowania.

Całość tego pożytecznego dzieła biblistów lubelskich, napisanego jasnym językiem i piękną polszczyzną, stanowi ważną pozycję na rynku księgarskim. I to nie tylko w ramach literatury biblijnej, ale również historycznej, socjologicznej i etnograficznej. Wszyscy wypowiadający się o ludziach starożytnego Bliskiego Wschodu muszą się do niej odnieść. A ci, którzy współcześnie chcą budować demokratyczne wspólnoty, mogą z niej zaczerpnąć argumenty do układania struktur społecznych na fundamencie miłości i sprawiedliwości społecznej.

Za to pożyteczne i bardzo na czasie dzieło należą się uczonym z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wyrazy uznania i gratulacje.

ks. Jan Jachym

Życie religijne w Biblii, red. ks. G. Witaszek, Wydawnictwo KUL, Lublin 1999, ss. 360.

Czytając Biblię, zwłaszcza Stary Testament, bez przygotowania naukowego trudno jest zrozumieć ówczesne struktury życia społecznego i rolę religii w życiu tamtych ludów i społeczeństw. Ułatwia to wydana przez KUL pracę *Życie religijne w Biblii*. Wykładowcy Instytutu Biblijnego tejże uczelni, po opracowaniu *Życia społecznego w Biblii*, ukazują funkcje podstawowych elementów życia religijnego w ramach społeczności Izraela. Tematykę pracy podzielono na cztery działy:

- 1) *Miejsca kultu*,
- 2) *Osoby poświęcone służbie Bożej*,
- 3) *Akty kultu*,
- 4) *Czasy święte*.

Poszczególne rozdziały tych części opracowali bibliści: S. Bielecki, A. Kondracki, H. Langkammer, A. Mozgól, A. Paciorek, B. Poniży, R. Rubinkiewicz, R. Sikora, U. Szwarz, S. Szymik, A. Tronina, G. Witaszek i H. Witczyk.

Pierwsza część książki, poświęcona miejscom kultu religijnego w Izraelu, prezentuje poszczególne miejsca czci Boga i sanktuaria lokalne, aby w drugim rozdziale omówić rolę Arki Przymierza i Jej teologiczne znaczenie w kulcie, utrwalone przez poszczególne tradycje Pięcioksięgu. Następne rozdziały zajmują się świątynią jako miejscem kultu na starożytnym Bliskim Wschodzie w ogóle, a świątyni jerozolimskiej w szczególności. Teologia świątyni, jako znaku Bożej obecności, prowadzi do ukazania jej symboliki w Nowym Testamencie i czasach Kościoła. Pierwszą część zamyka rozważanie o ołtarzach w historii Izraela i ich religijnej funkcji służebnej, przez którą ówczesny człowiek, składając ofiary komunikował się z Bogiem.

Część druga dzieła zajmuje się zadaniami kapłanów na przestrzeni czasów Starego Testamentu oraz instytucją urzędowego kapłaństwa w religii Mojżeszowej. Na uwagę zasługuje rozdział o *Lewitach*, głoszący, że pokolenie Lewiego to nie fakt biologicznych związków, lecz funkcje kultyczne tej grupy rodzin spowodowały złączenie ich w jego pokolenie Lewiego.

Część trzecia przedstawia rodzaje ofiar i rytuał ich składania we wspólnocie Przymierza. Jakkolwiek ich pochodzenie może mieć źródło w kultach ościennych narodów, to jednak istnieją zasadnicze różnice, które podkreślają ich wyjątkowy charakter w kulcie Jedyne Boga. Poprzez składane ofiary, Izrael dawał Bogu odpowiedź wiary – wyznając nadrzędność i suwerenność Boga Jahwe. Ofiarniczym aktem kultu towarzyszyła modlitwa liturgiczna, której wyrazem są teksty psalmów.

Czwarta część, to przegląd dni świętych w starożytnym Bliskim Wschodzie, opartych na rachubie czasu. Ciekawe i może nawet nie zauważane przez czytelnika są wyakcentowane kalendarze liturgiczne, zachowane w poszczególnych tradycjach teologicznych Tory, obecne w kodeksach Przymie-

rza: elohistycznym i jahwistycznym, w kodeksie Świętości i w Deuteronomium. A poznanie dni świętych i lat jubileuszowych ułatwia zrozumienie ówczesnego rytmu życia jednostki i społeczeństwa.

Ostatnie rozdziały tej części prezentują najstarsze święta Izraela i te powstałe już po niewoli babilońskiej, jak Chanuka czy Purim.

W podsumowaniu całości dzieła *Życie religijne w Biblii*, trzeba stwierdzić, że podjęty trud owocował ukazaniem oryginalności i niezwykłości religii Izraela. Mimo elementów kultu zapożyczonych z innych religii, to teologiczna treść modlitw i form kultycznych religii jahwistycznej wyróżnia ją i oddziela od politeizmu ościennych narodów. A kult osobowego Boga, objawiającego się w historii i zawierającego Przymierze z Narodem Wybranym, przygotował grunt pod rzeczywistość nowotestamentalną. Niedoskonałe ofiary Starego Testamentu zastąpione zostały doskonałą ofiarą Chrystusa, poprzez którą w nowej rzeczywistości Kościoła można prowadzić życie religijne, dające pełne zjednoczenie z Bogiem i łaską zbawienia.

Za całość analiz literackich i historycznych dających obraz rzeczywistości „życia z wiary” w kulcie Izraela należy się autorom podziękowanie i uznanie.

ks. Jan Jachym

Polacy w Armenii, pod red. ks. Edwarda Walewandra, Biblioteka Polonii, t. XXI, Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL, Lublin 2000, ss. 376.

W serii Studiów wydawanych od 1993 r. przez Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL ukazują się zarówno prace indywidualnych autorów, np. ks. K. Kosiciego, *Duszpasterstwo wśród Polaków w Niemczech w l. 1945–1950* (1993), ks. R. Dzwonkowskiego SAC, *Polacy na dawnych kresach wschodnich* (1994), ks. E. Walewandra, *Katolicyzm na wschód od Bugu* (1998), jak i prace zbiorowe, będące pokłosiem sympozjów organizowanych przez wymieniony wyżej Instytut, kierowany sprawnie przez ks. prof. dr. hab. Edwarda Walewandra, który jest zarazem redaktorem *Polaków w Mołdawii* (1995), *Polaków w Estonii* (1998). Dyrektor Instytutu zredagował także – wydawane w serii B – Materiały i dokumenty: *Polacy w Rosji mówią o sobie* (1993), *Polacy w Mołdawie mówią o sobie* (1995), *Polacy w Estonii mówią o sobie* (1997), najświeższą zaś pracą, jaka ukazała się pod red. ks. E. Walewandra są *Polacy w Armenii*, zbiór referatów wygłoszonych podczas majowego sympozjum na KUL w 1999 r.

Zarówno sesja odbyła się w samą porę, jak i publikacja książki, która zawiera jej owoce. W 2001 r. przypada bowiem rocznica chrystianizacji Armenii w 301 r. W tym właśnie roku jej król, Tigranes, stał się pierwszym na świecie władcą chrześcijańskim, a kraj, do którego nauka Chrystusowa przenikała już wcześniej, tuż na początku IV w. stał się w całości chrześcijański. Ormianie chlubią się starożytnością swojego Kościoła i nader uroczyście obchodzą jubileusz 1700-lecia chrześcijaństwa w swoim górskim kraju. Bardzo dobrze się stało, że z wydaniem książki zdążono przed rocznicą.

W ciągu siedemnastu wieków Ormianie niemal ciągle składali świadectwo swojej wiary – martyrium – w takim rozumieniu tego słowa, jakie miało w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Persowie, Arabowie, Turcy wielokrotnie najeżdżali krwawo ten kraj, a podbiwszy go wreszcie, Turcy zapragnęli podczas pierwszej wojny światowej zgładzić wszystkich Ormian żyjących w ich historycznych siedzibach. Ówczesnym władzom tureckim przyświecał cel, który po kolejnej wojnie światowej nazwano holocaustem. Kulminacyjny okres męczeństwa Ormian przedstawił podczas sympozjum prof. Mirosław Cygański z Łodzi w referacie pt. *Ormianie – pierwsza ofiara ludobójstwa w XX w. Zbrodnie dokonane przez Turków w latach 1915–1916*. Wydarzenia, jakie doprowadziły do owego ludobójstwa omówił prof. Antoni Giza ze Szczecina, przedstawiając *Kwestię or-*